

Padovalı Marsilius'da İktidarın Dünyeviliği

Ahmet Umut Hacıfevzioglu

Özet: Asıl ereği devleti laik temeller üzerine kurmak olan Marsilius'un modern, hatta devrimci olan yanı da budur. Reformcular üzerine büyük etkisi olan Marsilius'un reformculardan ayrıldığı en önemli çizgisi laik bir düşünür olmasıdır. Siyasal düşüncesi ve anlayışı bakımından Aristotelesçi olan Marsilius'un ideali, ortaçağın teokratik toplum yapısı yerine laik bir toplum düzeni kurmaktır. Marsilius'a göre laik bir toplum dünyevi erekler üzerine kuruludur; böyle bir toplum iyi yaşam ereğini öbür dünyada değil, bu dünyada gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Tam da bu nedenle, bir siyasal toplumda dini kurallar ve dogmalara yer yoktur. Dini öğreti yalnızca ruhun esenliğini ilgilendirdiğine göre, bu hakikatlerden sapanlar ancak öbür dünyada bunun cezasını görebilirler.

Anahtar Kelimeler: Padovalı Marsilius, Aristoteles, İktidarın Dünyeviliği, Laik Devlet, Din ve Vicdan Özgürlüğü.

The Worldliness of Rulership at the "Marsilius of Padua"

Abstract: The real goal of Marsilius is to establish the state on secular bases rather than all the old worldly powers alone. This is the modern, even revolutionary side of Marsilius. Marsilius, who had a great influence on reformers, was a secular thinker and by being a secular thinker, he was different from other reformers. The ideal of Marsilius, the Aristotelian in political thought and understanding, is to establish a secular society structure instead of the theocratic society structure in the middle ages. According to Marsilius, a secular society is based on earthly goals; such a society should try to achieve good living conditions in this world, not in the other world. That is precisely why there is no religious rule and dogma in a political society. Since religious truths are concerned only with spiritual well-being, those who deviate from these truths can only be punished in the other world.

Keywords: Marsilius of Padua, Worldliness of Rulership, Secular State, Aristotle, Freedom of Religion and Conscience.

Giriş

Siyasal düşünceler tarihine etkisi sadece ortaçağ siyasal düşüncesi ile sınırlı olmayan Padovalı Marsilius'un eseri *Defensor Pacis* (Barış Savunucusu), aynı zamanda tüm siyasal düşünceler tarihinde önemli bir dönüm

Hacıfevzioglu, Ahmet Umut. (2017). Padovalı Marsilius'da İktidarın Dünyeviliği. *Kilikya Felsefe Dergisi* (3). ss. 74-84.

noktasına işaret eder. Marsilius'un eserinin bu kadar önem kazanmasının arka planındaki nedenlere ilişkin çeşitli görüşlerin ortaya konmasına karşın, çoğu çağdaş araştırmacı kitabın önemi konusunda hemfikirdir. Eserinde işaret ettiği öğretileri tutarlı ve cesurca savunan Marsilius'un siyasi düşünceler bağlamında modern zamanların müjdecisi olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, *Defensor Pacis*'in yazarı Marsilius, pek çok araştırmacı tarafından reformasyonun, modern egemenlik, anayasal sistemler teorisinin ve modern egemen devlet kuramının öncüsü olarak görülür. Bununla beraber Marsilius'un *Defensor Pacis*'te tartıştığı konular, eserin yazıldığı çağın siyasi sorun ve tartışmaları bağlamında değerlendirilmelidir (D'Entrèves, 1959, s. 44).

XIV. yüzyıl başı Avrupa'sında siyasi rekabet, imparatoru adeta kilisenin "resmi görevlisi" gibi gören ve papayı yüce otorite olarak tanıyan papalık teokrasisi destekçileriyle dünyevi otoriteyi bağımsız ve özerk kabul edenler arasında yaşanır. Otoritesinin kökenini kutsal öğretiyle donatan papa, dünyevi öndere karşı bir üstünlük talebinde bulunmaktadır. Papalar, *plenitudo potestatis* (kilisenin siyasi iktidar karşısındaki mutlak gücü) savını geliştirirken meşruiyeti ilahi kökeniyle güvence altına alınan dünyevi iktidarın gerek cismani gerekse de ruhani açıdan sadece kiliseye ve başındaki papaya bağlı olabileceğini ileri sürerler. Tanrı'nın istediği düzene bağımlı olan dünyevi iktidarın papaya itaat etmesi Tanrı'nın iradesine uygun davranması anlamına gelir. Papaya itaat etmesi gereken sadece dünyevi iktidar değildir, her insan kurtuluş gerekliliğiyle papalık iktidarına kesin biçimde boyun eğer (Quillet, 2011, s. 560-561).

Siyasi iktidarının meşruiyetini *plenitudo potestatis* savıyla savunan papaya karşı, dünyevi iktidara üstün bir yer ayıran yeni bir muhalefeti başlatan ve yasaları yurttaşlar topluluğunun yapabileceğini savunan Marsilius'a göre, kilise yönetimine din dışı kişilerin de katılması gerekir. Diğer bir ifadeyle, Marsilius, din dışı kişilerin de katıldığı bölgesel konsüllerin kurulması ve bu konsüllere gönderilecek temsilcilerin seçimle belirlenmeleri gereğine işaret eder. Din dışı kişilerin de katıldığı bölgesel konsüllerin kurulması, o güne kadar kilisenin tekelinde olan aforoz ve kutsal kitapları yorumlama hakkının sadece genel konsüllerde sınırlanmasını olanaklı kılacaktır. Böylece, bir öğreti üzerine karar verilmesi gerektiğinde; inananlar söz hakkına sahip olacak, kilisenin otoritesi zayıflayacak ve din dışı kurumların onayı olmadan kimse aforoz edilemeyecektir (Russell, 1996, s. 202). Marsilius konseylere ilişkin görüşlerini yaptığı *Defensor Pacis*'te şu sözlerle ifade eder;

Tanımında şüphe olan, özellikle Hıristiyan inancının temel prensipleri olarak adlandırılan meselelerle ve kurtuluşun gereği olduğuna inanılan diğer bütün meselelerle ilgili ilahi kanunların anlamlarını, sadece inançlı bir konsey veya onun etkili olduğu bir çoğunluk tespit etmelidir; her ne statüde olursa olsun, hiçbir kısmi kolektif oluşum veya şahıs bahsi geçen konularda karar verme yetkisine sahip değildir (Marsilius, 2005, s. 547).

Kilisenin otoritesinin zayıflaması, bunun yerine dünyevi bir iktidarın kurulması aynı zamanda din ve vicdan özgürlüğünü de olanaklı kılacaktır. Kiliselerin, papazların, diyakozların (papaz emrinde çalışanlar) ve bu kurumlarda hizmetle görevli diğer çalışanlarla ilgili sorunların çözümünün yasalara uygun olarak prensin sorumluluğunda (Marsilius, 2005, s. 551) olduğunu savunan Marsilius'a göre, gerek manevi, gerekse maddi yaşama kilisenin hükmettiği teokratik bir toplum düzeninde din ve vicdan özgürlüğü kök salamaz. Din ve vicdan özgürlüğünün dünyevi iktidarın egemen olduğu laik bir devlette olanaklı olduğu düşüncesinin Marsilius'a kılavuzluk eden ana düşünceler olduğu söylenebilir (Batuhan, 2007, s. 221-222). Dolayısıyla Marsilius'un laiklik ilkesini günümüzdeki anlamıyla anladığını düşünmek hatalı olur. Marsilius'a göre laiklik, yalnız din işleriyle devlet işlerini birbirinden ayırıp, kilise ile devleti kendi alanlarında bağımsız hale getirmekten çok din de dâhil, bütün sosyal, siyasal görev ve yetkileri dünyevi iktidarın elinde toplamayı, böylece toplum yapısı içinde olası her türlü ikilik ve gerilime engel olmayı ifade eder.

Noterler veya diğer kamu görevlilerini atamak, herhangi bir sanat veya disiplini öğretmek veya uygulamak için gerekli lisansı vermek, diyakozluğa veya papazlığa terfi edenlere ve kendilerini ömür boyu Tanrıya adanmış olanlara, dini ofislerde ve maaşlı işlerde bu durumda olmayanlara kıyasla öncelik vermek, papazların ve diğer gospel (İncil) rahiplerinin ve gücü olmayan fakirlerin ihtiyaçları giderilinceye kadar, kilisenin mallarını bütün veya kısmi olarak kullanmak yasama organına veya prensin onayıyla onun adına yetkili organa aittir. Geçimini sağlayamayan fakirlere yardım veya benzeri dini nedenler için veya hayır işleri için toplanan malları dağıtma yetkisi sadece prence aittir. Herhangi bir heyet veya dini bir gruba muafiyet sağlama, onu oluşturma veya onaylama, heretikleri ve suç işleyenleri yargılama, cezaları hapis veya para cezası olarak

uygulama ve malları paylaşırma yetkisini **yasama organının** belirlemesiyle sadece prens kullanabilir (Marsilius, 2005, s. 552-553).

Dünyevi iktidarla papalık, kilise ile devlet arasında yüzyıllardır sürüp giden güç rekabetinin acı deneyimini göz önünde bulunduran Marsilius'un ana ereği, toplumda barış ve güvenliği sağlamak olup ona göre tek çıkar yol toplumdaki iki kutupluluğu ortadan kaldırmaktır; bu da toplumu laikleştirerek, dini kilisenin vasiliğinden kurtarmakla olanaklıdır. Düşünce ve ideal yoldaşları Okhamlı William ve Jandun'lu Jean ile birlikte, devletin ve dünyevi iktidarın dini güçten bağımsızlığı ve ona üstünlüğü ilkesinin bayraktarlığını yapan Marsilius (Batuhan, 2007, s. 222); Aquino'lu Thomas, Romalı Aegidio, Agostino Trionfo gibi kilisenin devletten bağımsız ve her bakımdan ona üstün olduğunu iddia eden çağın teologlarından farklı olarak bir prensin aykırı inanlıları ilahi yasalara göre değil, dünyevi yasalara göre cezalandırması gerektiğini savunur (Lecler & Westow, 1960, s. 91). Aykırı inanlıların ilahi yasalara göre cezalandırılması gerektiğini savunan çağın teologları, inançlılarınsa öte dünyada ebedi mutlulukta ödüllendirileceklerini ileri sürerler. Hıristiyan teolojisinin toplumun siyasete ilişkin değer yargılarını biçimlendirdiği bir çağda, Marsilius çağın teologlarının ileri sürdüğü mutluluğun ancak öte dünyada olanaklı olduğu ve bu dünyadaki yaşamın öte dünyadaki ebedi mutluluğa bir hazırlık olduğu görüşlerine itiraz eder.

Dünyevi Bir İyi Yaşam Savunusu

Toplum düzeninin ereğinin insanların dünyevi mutluluğunu sağlamak olduğunu ileri süren Marsilius'a göre bu mutluluğu yasalarıyla sağlamak da dünyevi otoriteye düşer. Bunun dışında öte dünyada ebedi yaşamdaki mutluluğu vaat eden kilisenin toplum üzerinde herhangi zorlayıcı bir güç kullanması olanaklı değildir; çünkü her zorlayıcı güç ancak devletin ve dünyevi iktidarın yetki alanına girer. Zorlama gücü devlete ait olduğuna göre, kilisenin aykırı inanlıları yargılamaya hakkı ve yetkisi yoktur.

Hiçbir piskopos veya rahip veya din adamlarından oluşan bir kurul, yasama organının onayı olmadan herhangi bir kimseyi aforoz etme yetkisine sahip değildir. Hiçbir piskopos ya da rahibin herhangi bir papaz ya da kilise mensubu üzerinde herhangi bir kanuni ya da kolluk gücüne dayalı bir yargı yetkisi bulunmamaktadır (Marsilius, 2005, s. 550).

Zaten kilise iddia edildiği gibi tanrısal bir kurum değil, İsa'ya inanan ve onun adını anan inanılardan oluşan bir topluluktur. Kaldı ki, din adamlarının görevi yalnızca manevi alanla sınırlı olup bu görev insanlara doğru yolu göstermek, onları dinin ışığıyla aydınlatarak günah ve kötülükten uzaklaştırmaktan öteye geçemez. Nasıl dinin öğretilerini tanımlamak, kilise görevlilerinin tayinlerini yapmak, genel konsül'ün, yani inanlılar topluluğunun yetkisine giriyorsa, en büyük manevi ceza demek olan aforoz, yani din topluluğundan çıkarma da kilisenin değil, günahkâr kişinin yargılanacağı toplulukta yaşayan dindarların bütününe yetkisindedir. Manevi yaşamda her şey istemeye, rızaya ve bireyin bağımsızlığına dayandığından, özgür bir topluluk olması gereken kilisede inanlıların rızası, uzlaşması, anlaşması manevi yaşamın temelidir (Batuhan, 2007, s. 223). Marsilius'un deyişiyle, bir "ruh doktoru" olan din adamlarının biricik görevi, insanlara kurtuluş yolunu, ruhun manevi sağlığına götüren yolu göstermekten ibarettir.

Devletin ve dünyevi iktidarın dini otoriteden bağımsız ve ona üstün olduğu ilkesini kanıtlamak için ilk önce ilkeleri tartışan Marsilius, bunu yaparken Aristoteles'in görüşlerine önemli ölçüde yer verir; fakat Aristoteles'in savlarını kendi problemine yanıt verecek biçimde kullanır. Marsilius, din adamlarının dünyevi iktidara ilişkin herhangi bir otoriteye sahip olmadıklarını temellendirmek için, siyasal toplumun köken, amaç ve yapısını inceler;

Aristoteles yapıtı *Politika*, bölüm 1'de kusursuz bir devletin sadece yaşamak için değil, iyi yaşamak için kurulmuş yetkin bir topluluk olduğuna işaret eder. Aristoteles, "yaşamak için, fakat iyi yaşamak için" derken, sonul ereği belirtir; çünkü sadece siyasal bir toplum içinde yaşayanlar, -hayvanlar ya da kölelerin yaptığı gibi- sadece yaşamış olmazlar, aynı zamanda iyi yaşarlar; yani ruhun hem pratik hem de teorik erdemlerinin uygulandığı özgür işleri yapmak için boş zamanları vardır (Marsilius, 2005, s. 18).

İnsanın iki ayrı ereğinin klasik ayrımından yola çıkan Marsilius, buna karşılık gelen iki yaşam biçimini birbirinden ayırır: Felsefenin öğretilerine uygun olarak prenslerin hükümlerine göre düzenlenen dünyevi yaşam ve vahiy sayesinde din adamlarının insanları ulaştırdıkları ebedi yaşam. İyi yaşamı, dünyevi ve ebedi yaşam olarak ayıran Marsilius'a göre ebedi yaşamın ne olduğunu filozoflar göremezler; çünkü ebedi yaşamın kendiliğinden anlaşılması olanaklı değildir. Bununla beraber, ebedi

yaşama bağlı şeylerin öğretimiyle ilgilenmeyen, dünyevi iyi yaşam kavrayışına ilişkin açıklama yapan filozoflara göre dünyevi bağlamda iyi bir yaşam sürmek, ancak insanların topluluk halinde yaşamasıyla olanaklıdır ve insanın iyi bir yaşam sürebilmesi için öncelikle biyolojik varlığını güvence altına alması gerekir (Marsilius, 2012, s. 470).

İyi yaşamın ancak insanların iş bölümü yapmasının ve toplumsallaşmalarının sonucu olanaklı olduğunu savunan Marsilius, toplumsallaşmanın, insanların kendileri için gerekli olan şeyleri elde etmelerini sağlayacağına işaret eder. İnsanların toplumsallaşmalarının kendi kendine yeterlik sınırını içinde taşıyan en üstün şekliyse devlettir; çünkü iyi yaşam, tek bir rütbe ya da makamın insanlarıyla olanaklı değildir. "Topluluğun üyeleri arasından çeşitli rütbe ve makamların olması, her rütbe veya makamın yaşamasının yeterliği için insanın gereksindiği bir takım düzen ya da görevleri, devletin bölümlerinin çokluk ve değişikliğini meydana getirir" (2012, s. 471). Böylece Marsilius'un Aristoteles'in şu görüşünü benimsediği söylenebilir;

Bir sitede çeşitlilik doğaldır. Eğer, çeşitlilik birliğe doğru giderse site zayıflar. Dolayısıyla, böyle bir birlik sağlama olanağı olsa dahi, ondan kaçınmalıdır; bu yol siteyi yıkar. Ve site sadece çokluktan değil birbirinden farklı insanlar oluşturur; hepsi birbirinin aynı olan insanlarla bir site yapamazsınız (Aristoteles, 2012, 1261a).

Aristoteles'in yapıtı *Politika*'da (*Politika*, Kitap VII, Bölüm 7) ileri sürdüğü savlara atıfta bulunarak, yetkin toplumda her biri belli ihtiyaçları karşılayan başlıca altı kesim bulunduğunu belirten Marsilius, bu kesimlerin başında, güdülecek siyaset hakkında ya da ayrı ayrı kişiler arasında haklı'yı ve haksız'ı saptamak bakımında adalet kurallarını dikkate alan ve gerektiğinde zor kullanan yönetim kesimine işaret eder. Yönetim kesimin ardından, dışarıda düşmanlara, içeride asilere karşı kullanılan zorlayıcı güçle donanmış askeri kesim gelir. İyi yaşam için gerekli malları üreten ve bunların mübadelelerini gerçekleştiren meslek grupları, köylüler, zanaatkârlar ve maliyecilerdir. Dünyevi yaşamın ihtiyaçlarının, bu erek için vazgeçilmez olan zanaat ve memur sınıfları sayesinde yerine getirildiğine işaret eden Marsilius'a göre, din adamları da devlette yerine getirmeleri gereken önemli bir role sahiptirler (Marsilius, 2005, ss. 22-23). Öbür dünyada iyilerin ödüllendirileceğine ve kötülerin de cezalandırılacaklarına söz veren dinsel inançlar, son derece yararlıdır; çünkü yurttaşları ahlaklı davranmaya ve toplumsal düzenin

yararına özel ahlaki kurallara itaate teşvik ederler. İşte tapınakların, kùltlerin, bu öğretileri vaazla görevli din adamları sınıfının varlık nedeni insanları ahlaklı yaşamaya teşvik etmektir. Dolayısıyla yurttaşlara örnek olan din adamları, tutkularından kurtulmuş, çalışkan, saygı duyulan ve çıkarıcı olmayan bir zihniyete sahip insanlar arasından seçilmelidir. Demek ki din adamları sınıfı kendi ereğini izlediği sürece hiçbir sorun yoktur; yalnız din adamları dünyevi olana karıştıkları an her şey kötüye gider. Marsilius'a göre din adamlarının dünyevi işlere karışması barışa zarar veren bir hastalıktır. Oysa din adamları dünyevi olanda hiçbir baskı hakkına sahip değildirlere. Hekim gibi rahip de bilgi verir, öğüt verir veya bunların yapılmasını ister; fakat verdiği bilgi ve öğütlerin uygulanması için yurttaşları zorlayamaz (Gilson, 2007, s. 670).

Özetle siyasal toplumu altı kesimden oluşan bir bütün olarak açıklayan ve siyasal bir toplumda tüm makamlara seçilecek kişilerin niteliklerine ve sayılarına karar verme yetkisinin prense ait olduğunu savunan Marsilius'un çabasının siyasal iktidarı tümüyle dünyevileştirmek olduğu ileri sürülebilir. Marsilius iktidarı dünyevileştirerek kilisenin ya da papanın siyasal iktidar üzerinde herhangi bir hak iddia etmesinin olanağını da ortadan kaldırır.

Bir Aristotelesçi Olarak Marsilius'un İdeal Yönetim Kavrayışı

Marsilius'a göre iyi bir yönetim dünyevi olduğu kadar ortak yararı da gözeten bir yönetimdir. Marsilius, iyi-kötü yönetimleri sınıflandırırken Aristoteles'in yapıtı *Politika*'da etik bağlamda yaptığı yönetim biçimleri sınıflandırmasını temel alır.

Genel olarak iyi huylu ve kusurlu olmak üzere iki tür prenslik olduğuna işaret eden Marsilius, bu türlerin her birini kendi içlerinde yönetenlerin sayısı bağlamında üçe ayırır: İyi yönetim biçimleri monarşi, aristokrasi ve *politeia*; kusurlu yönetim biçimleri ise tiranlık, oligarşi ve demokrasidir (Marsilius, 2005, s. 40-41). Marsilius'un yönetim biçimlerini iyi ya da kusurlu olarak sınıflandırırken dikkate aldığı ölçüt yukarıda belirtildiği gibi ortak yarardır ve toplumun ortak yararını dikkate alan bütün yönetim biçimleri iyi yönetim biçimleriyken, belirli bir kişi, kesim ya da zümrenin çıkarlarını gözeten yönetim biçimleri ise kusurlu yönetim biçimleridir.

Monarşik krallığı, ereği uyrukların irade ya da rızasına uygun olarak

ortak yararı sağlamak olan tek bir yöneticinin bulunduğu uyumlu bir yönetim olarak tanımlayan Marsilius'a göre; tiranlık bunun karşıtı olan, ereği uyruklarının ortak yararı yerine kendi çıkarını sağlamak olan tek bir yöneticinin bulunduğu bir yönetim biçimidir. Aristokrasi erdemli azınlığın ortak yararı gözeterek yönettiği uyumlu bir yönetimdir. Oligarşiye bunun karşıtıdır, servet ya da erki çok olan bir azınlığın, ortak yararı göz ardı ederek kendi yararları için yönettikleri hastalıklı bir yönetimdir. *Politeia* ise ortak yararın ve liyakatin temel alındığı, her yurttaşın, rütbe, yetenek ya da durumuna göre sıralanarak yönetimden pay almasıdır. *Politeia*'dan sapıldığında ortaya çıkan demokraside, kitleler ya da yoksullar kalabalığı öteki yurttaşların irade ya da rızalarından ayrı olarak kendi yararlarını gözetirler. İdeal yönetim biçiminin kralın seçimle iş başına geldiği ve yasalara göre yönettiği "monarşik krallık" olduğunu savunan Marsilius, kalıtsal özellikleri nedeniyle kral olanların seçilmiş krallar arasındaki farkını ortak yarar bağlamında açıklarken, seçilmiş kralların ortak yararı seçilmemiş krallardan daha fazla gözeteceklerini savunur (Marsilius, 2005, s.51). Yine de ister seçim, ister kalıtsal özellikleri nedeniyle olsun ortak yararı gözetilen bir kral aynı zamanda toplumda adaleti de gözetir.

Dünyevi Adalet

Marsilius'a göre adalet bir siyasal toplumun kendisini oluşturan kesimlerden bağımsız bir bütün olmasını olanaklı kılar. Adaletin egemen olmadığı toplumlarda bölünme, ayrılma ve sonunda toplumun çözülmesi neredeyse kaçınılmazdır. Bu nedenle, yönetenlerin toplumu yönetirken adaleti gözetmeleri gerekir (Marsilius, 2012, s. 470). Bir toplumda adaletin gözetilmesini sağlamak yasama erkinin sorumluluğundadır.

Yasama erkinin kaynağının yurttaşlar topluluğu ya da onu ağır basan bölümü olduğuna işaret eden Marsilius, en iyi yasanın ancak bütün yurttaşlar topluluğunun görüşme ve buyurmasıyla yapılacağını savunurken, Aristoteles'in yaptığı *Politika*'ya (*Politika*, Kitap III, Bölüm 7) atıfta bulunur. Aristoteles'in ileri sürdüğü gibi, "yasalarda devletin ve yurttaşların yararına olan, herhalde doğrudur" (Akt. Marsilius, 2012, s. 477). Yasanın kaynağı olarak yurttaşlar topluluğuna işaret eden Marsilius'un ereği hem yasanın kaynağını hem de prensin iktidarının meşruiyetini dünyevileştirmektir. Rousseau'nun diliyle ifade edilirse; tek geçerli egemenin halk olduğunu, ancak egemenin hükümetten ayrılması gerektiğini savunan Marsilius, Hristiyan din adamlarını ve Hristiyan

aristokrasisini kilise mensubu olmayan yurttaşlar topluluğuna tabi kılmayı başarır. Fakat bu adımları atarken, egemen olanın yönetenler olduğunu söylenen saygıdeğer efendisi Bavyera kralı IV. Ludwig'in görüşünden açık bir biçimde sapmış olur (Strauss & Cropsey, 1963, s. 231).

Marsilius yapıtının elli iki bölümünün ikisinin tamamını yasama organına ilişkin öğretisinin açıklamasına, kanıtlarına ve savunmasına ayırır. Bu öğreti için üç kanıt geliştirir; (1) Yasama yetkisi, en iyi yasaları ortaya çıkarabilecek olanlara ait olmalıdır; ve bunun karşılığı yurttaşlar topluluğudur; çünkü kimse bilerek kendini bu grubun dışında tutmaz, ve şu da eklenebilir ki; her birey kendi çıkarını düşündüğünde, kimsenin çıkarı göz ardı edilmemiş olur. (2) Yasa yapma yetkisi, yapılacak yasalara uyulacağına garantisini en iyi şekilde verenlere ait olmalıdır; bunun karşılığıysa yurttaşlar topluluğudur; çünkü, her yurttaş "kendi üzerine uyguladığı yasaya" –bu iyi yasa olmasa bile- daha iyi uyar. Bunun sebebiyse, her bir yurttaş özgür bir birey olmakla kalmaz –yani efendisi yoktur- aynı zamanda özgür bir birey olmayı da arzular. (3) Bir yurttaş ve dolayısıyla herkese faydası ya da zararı dokunacak bir şey, herkes tarafından bilinmeli ki herkes faydadan yararlanabilsin, zararı da önleyebilsin. Kilise hukukunun oligarşik ve zalim karakterine değinerek yasama gücünü birkaç kişiye veya bir kişiye vermenin tehlikesine işaret eden Marsilius'un halkçı savı, ruhban sınıfı karşıtlığından türer (1963, s. 233-234).

Marsilius, yasa koyucudan aldığı yetkeyle ve yasama erkinin çizdiği sınırlar içinde, yani yasaya uyararak, yönetimi elinde tutan organı da yürütme organı olarak tanımlar. Yasamacı yetkenin ilk ve gerçek kaynağı olarak devletin çeşitli görevlerini yerine getirecek kimseleri atarken, yürütme organı görevini genel olarak yasalara uygun şekilde yerine getirir. Marsilius, yasaları yürütmek için bir ya da birkaç yönetici yeteceğini ileri sürerek bütün yurttaşlar topluluğu yerine, böyle bir organın bu işi yapmasının daha uygun olacağına işaret eder. Böylece yönetim işleriyle bütün topluluk boşuna işlerinden alıkonmamış olur. Aslında yürütme organı bir işi yaparken bütün o işi topluluk yapıyor demektir; "çünkü yürütme organı topluluğun kararlarına, yani yasalara uymaktadır; bunu ise birkaç kişi hatta bir kişi daha kolay yürütebilir" (Marsilius, 2012, s. 484). Böylece, hükümetin yapısı, *pars principansı* (yürütme ya da yönetme görevini yapacak grup) seçen ya da görevden alan *legislator humanus* (yasa koyucu) ile beraber belirlenen *universitas civiumun* (tüm yurttaşlar) nihai otoritesine dayanır ve yöneten grup, toplumun diğer bölüm ya da

görevlerini belirler (Canning, 1996, s.155).

Marsilius *Defensor Pacis*'te ortaya koyduğu düşüncelerle, açıkça dini inançları zor kullanımının tek meşru alanı saydığı "hukuk" dışında bırakır ki, böyle bir düşünüş Hıristiyan ahlakını toplum düzeninin temeli sayan ortaçağın toplum anlayışıyla örtüşmez. Marsilius'un asıl devrimci yanı da ileride dinle devletin tamamen ayrılmasına götürecektir olan bir gelişmeyi daha o zaman sezmiş ve en kesin çizgileriyle ortaya koymuş olmasıdır. *Defensor Pacis*'te bir yandan dinin, diğer yandan laik toplumun özünü çözümlenerek bunların temelde örtüşmez, ayrı türden varlık alanları olduğunu göstermeye çalışan Marsilius, kendisi her ne kadar din karşısında şüpheci olsa da, bir gelenek kurumu olması nedeniyle dinin varlığını ve toplum yaşamındaki yerini inkâr etmez. Hatta dinin insanları kötülüklerden alıkoyan bir yanı olduğunu da söyleyerek dini olumlar. Yalnız dine gerçek yerini göstermeye çalışır (Batuhan, 2007, s. 227).

17. yüzyılda Spinoza'nın, Locke'un yeniden ele alıp geliştirecekleri bu düşüncelerin din ve vicdan özgürlüğünü temellendirmek bakımından taşıdıkları önem dikkat çekicidir. Kilisenin vicdanlar üzerindeki manevi otoritesini engizisyonla iyice pekiştirdiği, papalığın dünyevi güce meydan okuyacak kadar güç kazandığı bir çağda, dinin herhangi bir zorlama gücü olmadığını, dolayısıyla salt dini inançlarından ötürü bir kimsenin cezalandırılmayacağını ileri süren Marsilius, dinde özgürlük problemi konusunda modern zamanların müjdecisidir (2007, s.228).

Sonuç

Siyasetin din dışı bir etkinlik olduğunu, tanrısal bir boyut taşımadığını, yasanın yalnızca yasa koyucu tarafından oluşturulabileceğini, yönetimin görevinin bu yasalara göre yönetmek olduğunu ileri süren Marsilius, yasa yapıcının yetkileri arasında görevini kötüye kullandığı takdirde prensi kontrol etme ve gerekirse cezalandırma bile olduğunu ileri sürerken tam da burada yurttaşlara ait gücün lehine olan ana argümana işaret eder. Yurttaşların ortak yararına neyin adil ve uygun olduğunu sadece bir bütün olarak yurttaşlar topluluğu doğru bir şekilde değerlendirebilir ve bunu bir yasa şeklinde ifade edebilir. Aynı şekilde sadece yurttaşlar topluluğunun yasa olarak ortaya koyduğu yüksek adalet ölçüsü olabilir ve olmalıdır.

Yönetim erkinin kaynağını yurttaşlar topluluğuna dayandıran Marsilius yönetimi yurttaşlar topluluğuna karşı sorumlu hale getirerek

kilisenin ortaya koyduğu çağının egemen görüşü olan *plenitudo potestatis* savı karşısında teokratik bir toplumda din ve vicdan özgürlüğünün olanaklı olmadığını ileri sürerek siyasal olanın dünyeviliğini savunur. Aslında Marsilius iktidarın dünyeviliği görüşüyle kiliseyi de dünyevi iktidara tabii kılarak *plenitudo potestatis* savının özünü korurken onu tersine çevirir. Böylece papa ve kiliseyi dünyevi iktidarın otoritesi altına yerleştiren Marsilius, ilerleyen yüzyıllarda ortaya çıkacak olan seküler devlet anlayışını kilisenin siyaset üzerinde etkisinin ve gücünün henüz devam ettiği bir çağda ortaya koyarak modern egemen devlet kuramının öncüsü olur. Bununla beraber, Marsilius'un *Defensor Pacis* üzerinden papalığa karşı ortaya koyduğu tezleriyle reformasyonun güçlü öncülerinden biri olduğu da ileri sürülebilir.

Ahmet Umut Hacıfevzioğlu, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Türkiye

Kaynakça

- Aristotle. (2012). *Politics*. J. Sachs (Çev.) Indianapolis/Cambridge: Focus Publishing.
- Batuhan, H. (2007). *Semiyotik, Fanatizm ve Tolerans*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Canning, J. (1996). *A History of Medieval Political Thought : 300-1450*. New York, NY: Routledge.
- D'Entrèves, A. P. (1959). *The Medieval Contribution to Political Thought: Thomas Aquinas, Marsilius of Padua, Richard Hooker*. New York, NY: Humanities Press.
- Gilson, E. (2007). *Ortaçağ'da Felsefe*. (A. Meral, Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Lecler, J. & Westow, T. L. (1960). *Toleration and the Reformation*. New York, NY: Association Press.
- Marsilius of Padua. (2005). *Defensor Pacis*. A. Brett (Ed. ve Çev.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Marsilio Padua'lı, (2012). Barış Savunucusu. M. Tunçay (Der. ve Çev.), *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi* (3. Baskı, ss. 469-488), içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Quillet, J. (2011). "Marsilio Padova'lı" maddesi. (İ. Yerguz, Çev.), *Siyaset Felsefesi Sözlüğü* (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Russel, Bertrand. (1996). *Batı Felsefesi Tarihi*, (M. Sencer, Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Strauss, L. & Cropsey, J. (1963). *History of Political Philosophy*. Chicago, IL: Rand McNally.